

Професійна мовнокомунікативна компетенція є показником сформованості системи професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності військовослужбовця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2004. – 344 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України із змінами та доповненнями станом на 01 грудня 2012 року. – К. : Алерта, 2012. – 300 с.
3. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : [навч. посіб.] / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ “Академія”, 2007. – 360 с.
4. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : [термінологічна енциклопедія] / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
5. Семенов О. М. Культура наукової української мови : [навч. посіб.] / Семенов О. М. – К. : ВЦ “Академія”, 2012. – 216 с.
6. Симоненко Л. О. Українська наукова термінологія: стан та перспективи розвитку / Симоненко Л. О. // Українська термінологія і сучасність : [зб. наук. праць]. – Вип. IV. – К. : КНЕУ, 2001. – С. 3–8.
7. Симоненко Л. О. Лінгвістичні проблеми унормування наукової термінології / Симоненко Л. О. // Українська термінологія і сучасність : [зб. наук. праць]. – [вип. VII.]. – К. : КНЕУ, 2007. – С. 21–25.
8. Сучасний словник іншомовних слів : [уклад.: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк]. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
9. Юридичний словник / за ред. В. Г. Гончаренка. – К. : “Форум”, 2006. – 473 с.

В статті проаналізовані лексическі особливості професійної мови майбутніх військовослужбовців. Визначено лексическі норми професійної мови. Визначено, що лексическа компетенція майбутніх військовослужбовців – важлива складова професійного становлення фахівців нової генерації.

Ключеві слова: лексическі особливості, мовна норма, спеціалізовані терміни, професіоналізм, професійна мова, лексическа компетентність.

In the article lexical peculiarities of future military men’s professional speech are analyzed. The lexical norms of professional language are defined. It is found out that future military men’s lexical competence is the important constituent of the professional becoming of specialists of new generation.

Key words: lexical peculiarities, a linguistic norm, highly specialized terms, a professionalism, professional speech, a lexical competence.

М. Саневська

ВИКОРИСТАННЯ РАДІО І ФІЛЬМІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Метою цієї статті є спроба показати переваги використання новітніх технологій, зокрема, радіо і фільмів, у процесі навчання української мови на старших курсах ВНЗ, а також описати способи праці з радіопередачами та фільмами.

Ключові слова: мультимедійні технології, радіопередача, фільм, аудіовізуальні матеріали, живе мовлення, підготовка, комунікаційні компетенції, дискусія

Розвиток сучасних мультимедійних технологій – це величезна допомога й шанс краще експонувати матеріал у процесі навчання української мови як іноземної. Викладачі вже не мусять користуватися виключно досить обмеженою кількістю підручників та словників. Практично для кожної теми можна підібрати відповідні аудіовізуальні матеріали. Це стосується також тем, які вимагають уживання спеціальної лексики, напр., як медицина, точні науки, право, економіка тощо. Широка доступність інформації різного типу в інтернет-мережі дозволяє знаходити найновіші матеріали, і перш за все, враховувати зміни, які відбуваються в мові. Завдяки цим матеріалам можна вчити студентів спілкуватися на найактуальніші теми, враховувати при цьому сучасні наукові дослідження тощо. Одночасно, викладачі меншою мірою змушені користуватися літературними текстами, які, на думку методистів, часто не до кінця придатні для розвитку усного мовлення і комунікаційних компетенцій [1, 77].

З іншого боку, в процесі навчання найважливішим чинником став студент, його особистість, можливості, методи, якими він досі працював, та його бажання вчитися. Більшість випускників шкіл впродовж усього освітнього процесу працювала відповідно до новітніх дидактичних методів, як напр. праця в групі, драма, інтерсеміотичний переклад, проект, дидактична екскурсія тощо. Під час підготовки до уроків учні також частіше користуються інтернет-ресурсами, ніж бібліотекою. Автори шкільних підручників і програм роблять багато, щоб вони були, з одного боку, цікавими і гарними, з іншого – щоб відповідали очікуванням молоді, для якої айпада, планшети, айфони тощо – це необхідний елемент щоденного життя. Це призводить до того, що часто в університет приходять люди, яким спочатку важко і нецікаво працювати з традиційним підручником і, відповідно, вони мають негативне ставлення до традиційних методів навчання.

Тому добре разом з ними навчитися використовувати мультимедійні техніки. Завдяки цьому легше заохотити студентів вчитися і зацікавити їх. Ці матеріали допомагають також урізноманітнити практичні заняття з мови і спонукають студентів до самостійної роботи.

Методичне обґрунтування використання мультимедійних технологій в процесі навчання вже неодноразово було предметом досліджень (див. «Теорія і практика викладання української мови як іноземної», вип. 6 і 7, Львів), однак, як відомо, у процесі викладання виникають нові можливості, на яких ми зупинимося детальніше.

Отож, переваг використання нових технологій дуже багато, а серед них можна назвати:

- праця з живою неадаптованою мовою,
- розвиток вміння слухати і розуміти те, що було сказано,
- розвиток звички знаходити найбільш важливу інформацію в тексті,
- розвиток усного мовлення в дискусіях про те, що прослухано,
- можливість обговорювати найбільш актуальні теми,
- можливість ознайомити студентів із реаліями, менталітетом, культурою, поглядами інших людей,
- збільшення зацікавлення та мотивації до науки.

Визначаючи переваги, не слід забувати й про недоліки. Перш за все, – це численні помилки. Коли користуємося Інтернетом, телебаченням чи радіо, навіть якщо це передачі чи матеріали з офіційних сайтів чи державних ЗМІ, слід бути дуже обережним. Якщо неможливо усунути помилку, добре звернути увагу студентів на це і зробити декілька вправ, щоб вони запам'ятали правильну форму й не вживали у майбутньому почутої помилкової.

Проблемою також може бути те, що ми завжди показуємо чийсь погляд. Важко знайти зовсім нейтральні матеріали, зокрема, якщо ідеться про серйозні теми: політика, світогляд, моральність тощо. Це може давати враження, що ми хочемо нав'язувати наше ставлення, нашу думку. Отже, з самого початку слід пояснити студентам, що ми не оцінюємо поглядів, а саме спосіб їх висловлення. Добре також пригадати правила дискусії та принципи пошани до кожного учасника.

Іншим недоліком загальної доступності, зокрема Інтернету, є те, що студенти іноді зловживають цими ресурсами, напр., не пишуть самостійних письмових робіт, а просто «скачують», не користуються словниками, а простішим варіантом – «інтернет-перекладачами» тощо.

Навівши основні переваги і недоліки використання мультимедійних технологій, перейдемо до обговорення способів праці з двома з них: радіо та фільмами.

Радіопередачі.

Щоб ефективно працювати з аудіо матеріалами, потрібно їх відповідно підготувати. Перший крок – це підбір передачі, яка не тільки буде зрозумілою, але й цікавою і крім того, на її основі ми зможемо ввести нову лексику.

Знайшовши відповідний матеріал, необхідно звернути увагу на його якість – те, що він добре звучить удома, на жаль, не означає, що буде так само розбірливим в аудиторії, заповненій 30 студентами. Слід також звертати увагу на темп мовлення і чіткість висловлювання. Доступні безкоштовні програми, які дозволяють «очистити» аудіо записи, сповільнити їх та зробити більш виразними. Це, звичайно, додаткова робота для викладача, але вона того варта, адже в результаті отримаємо якісний запис, на основі якого можна ефективно виконати заплановані вправи.

Тематика передачі може бути дуже різноманітною. Можна пов'язати її з тим, що ми плануємо робити на заняттях, напр., під час роботи з підручником. Це може бути поширення, доповнення, інший аспект теми. Варто також користуватися матеріалами, завдяки яким студенти більше дізнаються про актуальну політичну ситуацію, найновіші події, про проблеми суспільства та успіхи країни, мову якої ми вивчаємо й про які в польських ЗМІ не говориться, або чуємо небагато.

Цікавими для дискусії виявляються теми, що стосуються культури та щоденної поведінки українців. Це допомагає зрозуміти іншу націю, а також облегшує перші контакти, коли студенти виїжджають за кордон. Крім того, варто брати історичні матеріали – вони дозволяють помітити різницю у висвітленні спільної, іноді складної, історії. Зокрема, придатними є ті передачі, в яких події висвітлено по-іншому, ніж у польських підручниках чи мас-медіа. Це сприяє розвитку толерантності і відходу від стереотипів, зримує самостійно думати і формулювати власний погляд. Однак, необхідно пам'ятати, що такі вправи можна робити тільки з відкритими людьми, в яких вже є достатні знання і вміння критичного мислення.

Передачі не повинні бути надто довгими – до 10 хвилин, хоча під час нашої праці зі студентами вдалося встановити, що найкраще працювати, коли вони тривають близько 5–6 хвилин. Студентам легше зосередитися, а також вони в змозі більше запам'ятати.

Якщо сумніваємося, чи передача не надто складна, добре написати текст, які хочемо використати і дати студентам, коли вони слухають передачу вдруге. Це також нагода, щоб працювати над правильним

наголошуванням – студенти спершу слухають і стежать за текстом, потім читають вголос. Особливо це важливо для польських студентів, для яких правильне наголошування становить певну проблему.

Наступний крок: шукаємо і випикуємо слова та словосполучення, яких студенти не знають, а також ті, які вони повинні запам'ятати. У такий спосіб створюємо, наприклад, словничок до тексту. У випадку вже знайомих висловів, слід попросити студентів пояснити їх українською, навести синоніми та антоніми.

Далі слід придумати запитання до тексту. Вони мають перевірити зрозуміння всього змісту, але також і деталей. Кількість запитань залежить від часу тривання передачі, однак, коли їх більше, ніж 7–8, студенти не завжди встигають знайти відповіді. Добре, щоб останнє запитання вимагало узагальнення, знайдення висновків. Крім запитань, безпосередньо до прослуханого тексту, слід придумати кілька проблемних питань для дискусії. Серед них варто запитати про думку студентів, їхнє ставлення до проблеми, обговорюваної в тексті, також можна запитати про різницю, напр., між Польщею та Україною, між тим, як описувані події висвітлюються в різних джерелах.

Після цього варто перейти до написання коротких вправ для закріплення нової лексики (переклад, переказ іншими словами, запис слів, які потрібно вписати). Можна також додати граматичні, або пунктуаційні вправи, що якоюсь мірою пов'язані з темою передачі.

Заняття з аудіо вправами можна проводити по-різному. Однак, деякі елементи завжди є спільними. Спершу слід ознайомити студентів із темою. Потім дати їм час ознайомитися зі словничком, запитаннями до передачі, виконати прості лексичні вправи.

Досвід праці показує, що, як правило, слід слухати передачу двічі. Спочатку, щоб студенти ознайомилися з темою, загальним характером передачі тощо. Пізніше для того, щоб вони знайшли відповіді до запитань.

Прослухавши, студенти відповідають на запитання. Якщо якийсь уривок виявився надто складним, добре прочитати його самому повільніше, так, щоб вони змогли відповісти самостійно на всі запитання.

На молодших курсах треба дати надрукований текст, щоб студенти одночасно читали та слухали його, оскільки слабші з них не завжди зможуть справитися з завданням тільки слухаючи, що може призвести до знеохочення, стресу тощо.

Після того переходимо до дискусії, а далі до вправ. Під час дискусії добре заохочувати студентів до використання нової лексики тощо.

Фільми.

Фільми дають набагато більше можливостей використання, не тільки серед старших студентів.

Критерії підбору такі, як у випадку радіопередач. Однак, варто звернути увагу, що у фільмах частіше трапляються ненормативні вислови, дуже часто це сленг, трапляються лайливі слова. Це, звичайно, також елемент мови, як правило, дуже цікавий для студентів. Отже, потрібно завжди звертати увагу на контекст, в якому вони почують даний вислів, і на його стилістичне забарвлення.

Фільм дає різноманітність способів праці. Короткий уривок фільму можна використати вже на початку навчання для повторення вивченої і уживаної лексики. Тоді можна показати, наприклад, сцену, за допомогою якою студенти мають охарактеризувати персонажів, або в якій показана квартира, поведінка і ін., до опису яких треба використати вже знані слова та словосполучення.

Фільм може бути нагодою для написання довшої роботи – рецензії, оповідання тощо. Це сприяє розвиткові вміння оформлювати і записувати свої думки, а також закріпленню лексики. Однак, перед тим, як показати фільм повністю, необхідно підготувати словничок і вправи.

Зі студентами старших курсів, особливо, якщо вони вільно володіють більше, ніж однією мовою, можна робити вправи на переклад. Показати уривок фільму з оригінальними діалогами і в перекладі, а потім попросити порівняти, звертаючи увагу на особливості кожної мови і вимоги кіно. Можна також спробувати дати вправи з паралельним перекладом, коли студенти слухають, одна особа перекладає, а потім всі дивляться і слухають, як це зробили професіонали.

Підсумовуючи, сучасні мультимедійні технології дають великі можливості. Завдяки ним можна розвивати комунікаційні компетенції, а також збільшувати знання про країну і розвивати свої зацікавлення. Хоча підготовка іноді вимагає більше праці, ніж робота з підручником, така форма дає можливість зробити заняття цікавішими і відповідними до звичок, сподівань та очікувань молоді, а одночасно дозволяє ефективно навчати іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Правильність писемного мовлення в умовах комп'ютерного буму // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : збірник наукових праць. – Львів, 2012 – [вип. 7.].
2. Білик О. Навчальні відеоматеріали у формуванні соціокультурної компетенції під час вивчення української мови як іноземної / Білик О., Сухорукова О. // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : збірник наукових праць. – Львів, 2011. – [вип. 6.].

3. Дерба С. Вивчення української мови як іноземної на основі аудіовізуального методу / Дерба С. // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : збірник наукових праць. – Львів, 2012. – [вип. 7.].
4. Дерба С. Застосування мультимедійних засобів на практичних заняттях з української мови як іноземної / Дерба С. // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : збірник наукових праць. – Львів, 2011. – [вип. 6.].
5. Довгий І. Освітні можливості Інтернет-технологій у вивченні мови як іноземної / Довгий І. // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : збірник наукових праць. – Львів, 2011. – [вип. 6.].
6. Юзвяк І. Мультфільми на уроках з української мови як іноземної / Юзвяк І. // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : збірник наукових праць. – Львів, 2012. – [вип. 7.].
7. Łogin-Szczepańska A. Film, tekst, program komputerowy // Języki obce w szkole. – nr 5/2004 – Warszawa 2004
8. Molda D. Motywowanie – sztuką nauczania języków obcych // Języki obce w szkole. – nr 5/2004 – Warszawa 2004.
9. Oleksak A. Cykl lekcji z wykorzystaniem środków audiowizualnych // Języki obce w szkole. – nr 5/2004 – Warszawa 2004.
10. Ullman K. Filmy i telewizja // Języki obce w szkole. – nr 5/2004 – Warszawa 2004.

Key words: media-technologies, broadcast, film, audiovisual materials speaking, preparing, communication abilities, discussion

УДК 811.161.2:371.321

Т.П. Симоненкова

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ПОКАЗНИК ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядаються лінгвістичні, лінгводидактичні та психологічні основи проблеми формування культури мовлення особистості.

Ключові слова: мовленнєві уміння і навички, ознаки правильного мовлення, нормативні мовні засоби, комунікативна спрямованість навчання мови.

Культура мовлення як складова загальної культури є одним із найважливіших показників цивілізованості, суспільства. Як слушно зазначає Л. Мацько, «культура мовлення залежить від кожного мовця, від того, яку він створює навколо себе вербальну комунікативну ситуацію, мовну ауру, що формує мовний смак чи несмак» [7, 3].

Для повноцінного формування особистості необхідне забезпечення цілісного навчально-виховного процесу в усіх ланках освітньої системи.

Основне завдання шкільного курсу української мови полягає у формуванні культури мовлення учнів, тобто в забезпеченні вміння змістовно граматно (на всіх виучуваних рівнях – фонетичному, лексичному, словотворчому, граматичному, правописному та стилістичному) обмінюватися думками. Обов'язок вчителя-словесника навчити дітей вільно володіти мовою, що функціонує у двох формах – усній і письмовій. Піднесення культури усного і писемного мовлення є однією з найактуальніших проблем, що постає перед школою.

Протягом десятиліть культурі мовлення у суспільстві не приділялося достатньої уваги. Мовознавці і лінгводидакти оминали розмежування основних базових понять «мова» і «мовлення», «культура мови» і «культура мовлення». Різні поради і настанови щодо культури мовлення здебільшого зводилися до декларацій про важливість дотримування належної мовленнєвої культури.

Підвищенню рівня мовної і мовленнєвої культури присвятили праці вчені-лінгвісти І.К.Білодід, Н.Д.Бабиц, Д.І.Ганич, М.А.Жовтобрюх, І.І.Ковалик, А.П.Коваль, М.І.Пентиліук, М.М.Пилинський, В.М.Русанівський, С.Я.Єрмоленко та інші. Психологічні аспекти цієї проблеми знайшли своє відображення у працях Л.І.Айдарової, Д.М.Богоявленського, Л.С.Виготського, М.І.Жинкіна, Д.Б.Ельконіна, Г.С.Костюка, О.О.Леонтєва, І.О.Синиці та ін. На думку цих учених, суть теорії мовленнєвої діяльності полягає у тому, що будь-який мовленнєвий акт визначається як специфічний вид діяльності (комунікативної), який починається мотивом і завершується результатом, досягненням поставленої мети. Особливе значення мають дослідження мовленнєвої діяльності І.О.Синиці, у яких розкриваються закономірності мовленнєвої комунікації, зміст і завдання словникової роботи. Педагогічні та методичні основи роботи над збагаченням і розвитком словникового запасу, підвищенням культури мовлення учнів розроблялися Я.А.Коменським, К.Д.Ушинським, Ф.І.Буслаєвим, І.І.Срезневським. Великого значення роботі над словом надавали С.Х.Чавдаров, В.О.Сухомлинський, М.Г.Стельмахович, та ін.

Аналіз наукової літератури свідчить, що вивченню проблеми культури мовлення приділялась певна увага. Однак, методичний аспект формування культури мовлення в учнів загальноосвітньої школи досліджено недостатньо як у теоретичному, так і у практичному плані.